

LA MORTALITAT VIOLENTA A LA PARRÒQUIA DE SANT OT DE LA SEU D'URGELL. SEGLES XVII I XVIII

Antoni VILA i FUMÀS.

INTRODUCCIÓ

Com tots sabem les morts mèdico-legals abasten tant les morts violentes com les morts sospitoses de violència. En aquesta exposició tan sols farem referència a les morts clarament violentes.

Aquesta és una revisió de les dades contingudes al voltant de la mortalitat violenta en els llibres de difunts de la parròquia de Sant Ot de la Seu d'Urgell corresponents als segles XVII i XVIII.

OBJECTIUS

L'objectiu primordial d'aquesta revisió és l'estudi de la mortalitat violenta ocorreguda a la parròquia de Sant Ot de la Seu d'Urgell en els anys compresos entre el 1601 i el 1800.

HIPÒTESI DE TREBALL

Amb les dades obtingudes demostrarem una sèrie de punts:

- Confirmarem l'existència de les morts per execució de sentència
- Trobarem dades sobre morts per accident de treball i per catàstrofes naturals.
- Confirmarem la raresa de la documentació de morts per suïcidi a la Catalunya d'aquella època.

ESTAT ACTUAL DE LA QÜESTIÓ

La xifra aproximada del total de morts violentes trobades en els diferents treballs portats a terme fins a l'any 1995 dins del conjunt dels estudis en la línia dels arxius parroquials de Catalunya, és de 3.839. Aquesta xifra representa el 0,89% del total dels òbits estudiats.

LA ZONA GEOGRÀFICA ESTUDIADA

Aquest estudi abasta l'àmbit geogràfic de la comarca de l'Alt Urgell i més concretament fa referència a les dades al voltant de la mortalitat violenta contingudes en els llibres de difunts de l'Arxiu de la parròquia de Sant Ot de la Seu d'Urgell.

Sant Ot és la principal parròquia de la ciutat, no té església pròpia i utilitza com a tal la Catedral de Santa Maria d'Urgell. La Seu conta, a més a més, amb la parròquia de Santa Madalena que, si bé és de menys importància que l'anterior, si té església pròpia.

Aquest estudi abasta tan sols la parròquia de Sant Ot.

La Seu d'Urgell és la capital de la comarca de l'Alt Urgell, és ciutat fronterera, castell i plaça militar i seu i residència episcopal.

MATERIAL

Les dades revisades són les contingudes en els cinc llibres que componen els registres d'òbits de la parròquia de Sant Ot de la Seu d'Urgell corresponents als segles XVII i XVIII.

La descripció d'aquests llibres és la següent:

1.-	VOLUM	20/05/1598		24/12/1678
2.-	LLIGALL	25/12/1678		20/12/1712
3.-	VOLUM	26/08/1718		20/12/1759
4.-	VOLUM	01/01/1760		12/01/1789
5.-	VOLUM	14/01/1789		26/12/1807 (23/12/1800)

RESULTATS

El total de registres d'òbits revisats en aquest estudi ha estat de 12.240 i el període estudiat comprèn des de l'any 1601 fins al 1800.

El total de morts violentes trobades és de 105 i representa el 0,85% de la mortalitat total.

DISCUSSIÓ

En aquest apartat veurem els diferents tipus de morts violentes fent un breu comentari de les partides de defunció més interessants.

MORT VIOLENTA NO ESPECIFICADA

Aquí agrupem aquelles morts que, si bé són violentes, tenen un mecanisme de producció desconegut; les partides de defunció pertanyents a aquest grup ens parlen només de "mort violenta", aquesta circumstància fa que no puguem determinar l'etiologia mèdico-legal d'aquestes morts.

Cal destacar la mort violenta d'un personatge important, era el "magnífich senyor Gaspa Desco", el qual morí el 22 de juliol de l'any 1622.

MORT ACCIDENTAL

Engloba aquelles morts violentes que probablement tenen una etiologia mèdico-legal de tipus accidental. En aquestes partides no es parla en cap cas de mort intencionada; malgrat això alguna d'aquestes morts podria tenir una etiologia criminal o suïcida. Aquest fet però és molt difícil de determinar.

Aquestes morts abasten:

MORTS PER PRECIPITACIÓ

Les expressions que ens han permès classificar les partides dins aquest grup són:

"mori de desgratia de una caiguda per l'escala"

"de una caiguda"

"caigue per una escala"

"de una cayguda de escala"

"caigue de la teulada abaix"

Tot seguit comentarem alguns dels òbits ocorreguts per aquest mecanisme.

Una de les morts va ocórrer el dia 16 d'octubre de l'any 1746, va morir Eularia Duro, "caýgue per una trapa dins deun seller y dona damun de unas pedras y la trobaren morta"

Una altra afecta un fadri natural d'Encamp, anomenat Jordi Rossell, que havia vingut a la fira de la ciutat. La partida ens explica que durant la nit va caure d'una

finestra del "cap de casa del Paredes" i el van trobar mort al matí; es podria tractar d'una mort per suïcidi. Va ocórrer el 8 de novembre de l'any 1760.

El 6 de febrer de l'any 1762 morí Joan Auvinyà, de dotze anys; la partida ens explica que va caure d'una finestra al carrer. Devia sofrir una mort immediata, perquè es diu que no va poder rebre cap sagrament.

El 30 de juny de 1775 va morir un fill de Bonaventura Ramonet, cirurgià; es va precipitar des d'un finestral al carrer.

L'última mort accidental per precipitació que comentarem va afectar un col·legial anomenat Joseph, va caure "de la finestra del corredo del mitj de la plasa"; aquests fets van ocórrer el 24 d'agost de l'any 1784.

Com podem sospitar moltes d'aquestes morts podrien tenir una etiologia suïcida.

ASFÍXIA

Les expressions que indiquen aquest tipus de mort són les següents:

"offegada en lo seler de mestre perot cases de la fortor del vi".

"ofegat en una tina"

"se troba offegat dessota un paller de palla que caigue"

És curiosa la mort d'Anton Serra, espardenyer i de l'aprenent d'espardenyer Joseph Ribot, els quals van entrar en una tina a buscar un parell d'espardenyes que els havien caigut i van morir per asfíxia. Aquestes morts van tenir lloc el 8 d'octubre de l'any 1756. "baixant a buscar un parell de Espardenyes los havia caÿgut en una tina; se moriren luego per la fortor".

SUBMERSIÓ

La terminologia que indica la mort accidental per submersió és la següent:

"offegat en la bassa del moli"

"ofegat en la tinta"

"offegat en lo riu segar"

"offegat en lo riu segre"

"offegat al riu"

"ofegada dins una caldera de tintar"

"caigue en la palanca de la ciutat y se offega"

"la trobaren offegada en la sequia del moli de Boxadera".

"se troba en lo salit ofegada"

Són curioses les morts per submersió en la tinta, la primera va tenir lloc el mes d'octubre de l'any 1636 i afectà un pagès d'Arsèguel, es produí "en la tinta de Antoni Macia, botiguer de la present ciutat". El mes de maig de 1685 morí una filla de Maria Burgues, vídua, "mori de desgratia ofegada dins una caldera de tintar"

El dia 13 d'agost de l'any 1706 es van produir unes riuades, l'endemà el curat de Sant Ot, juntament amb el veguer de la ciutat, Francisco Carreu i amb Joan Antoni Ribo, cònsol en quart grau, van anar a reconèixer els cadàvers que havien aparegut a la vora del riu Segre. Van trobar dues dones joves i un nen de set o vuit anys, els cadàvers eren de Martinet, on sembla que hi va haver moltes desgràcies:

".... tots eran del lloch del Martinet per aversen portat de alli las aguas vuit ho nou cases y algunas 18 personas lo qual davi fer lo riu de la llosa segons se ha publicat per alli".

El dia 25 de juny de l'any 1772 morí ofegat Joan Gual, estudiant; la partida ens descriu com va anar a nedar amb altres companys. El van trobar al dia següent "en los tres ponts".

ESFONDRAIMENT

L'any 1642 morí una dona a la qual "una casa li caigüe al damunt" . Durant el segle XVIII Simeon Massana, albat de 13 anys "lo qual mori de unas pedras caygueren de la torre de palacio".

ALTRES

Una mort per "FERIDA MORTAL", una mort per CALCINACIÓ que va afectar a Francesca Alieno, donzella de França "se posa foch en lo estable del tarrida y se encontra morta del foch Francesca Alieno donzella natural de fransa que se havie recullida alli" i dues morts per FULGURACIÓ , el vicari de Sant Ot, Joan Campà, explica que el 14 de juny de l'any 1755, entre les sis i un quart de set de la tarda, arribà una gran tempesta, un llamp matà Miquel Pontons quan retirava del treball; l'accident va ocórrer al camí de Cerdanya, a la portalada de la vinya del doctor Riera.

MORTS VIOLENTES PER ACCIDENT DE TREBALL

Els mecanismes descrits de mort per accident de treball són dos, l' esfondrament i la precipitació.

El mes de juny de l'any 1684 morien dos soldats mentre treballaven "en lo forti del portal de cerdaña"... "moriren de repente per una susiada de terra".

El dia 18 de maig de l'any 1729 morí Thomàs Nogue, de la Vansa, a la pedrera de la capella de l'Andreuva "... fent una barrina y la Roca caygue, y lo ajustá dessota...", la mort va ser instantània ja que la crònica diu que "... mori de repente...". Joseph Barber, de Fórnols "... mori en la sobredita pedrera de la mateixa desgracia que lo altre...".

Una de les morts per precipitació afecta "lo llosador de Arfa"; Va ocórrer el mes de març de l'any 1601; es descriu aquesta mort de la manera següent: "lo llosador de Arfa mory de desgratia que va quare del teulat".

El mes de setembre de l'any 1755 , en les obres de la Catedral, en concret a la capella de Sant Ermengol; moria Joan Rolan "caygué de una bastida" .

MORT INTENCIONADA

Aquest grup engloba aquelles morts violentes que tenen probablement una etiologia mèdico-legal de tipus criminal. La principal causa de mort violenta intencionada és la mort per arma de foc.

ARMA BLANCA

Quant a les morts intencionades per arma blanca es descriuen de la següent manera:

"estocada"
"colp de daga"
"una punyalada subitament"
"una punyalada"
"la degolla"

Comentarem la mort ocorreguda el 2 de març de 1643 a Maria Àngela Esteve, donzella de la ciutat d'Urgell, va ser degollada per un "orat" i després el seu cadàver va ser llançat al pou; així ho explica la partida de defunció:

"mori de mort violenta per quant un orat que tenien en casa mentre eren los Sors al sarmo la degolla ab un ganivet y la llansa en un pou que tenen en dita casa".

ARMA DE FOC

Els termes que indiquen mort intencionada per arma de foc són els següents:

"pedrenyalada"
"un cop de Pedrenyal"

"de mort repentina ab una escopetada"
"nafrat de una escopetada"
"de una escopetada"
"de una escopeta"
"de una escopetada promptament"
"de una escopetada prompta"
"de una escopetada en lo cap"
"morts de ascopetades"
"de una scopetada"
"de una ascopetada"
"de una scopetada"
"arcabusejat"

El 18 de setembre de l'any 1693 un soldat "fou arcabusejat devant lo palacio del Sr. Bisbe"

NO ESPECIFICADA

Aquest grup fa referència a aquelles morts violentes de tipus criminal on no ha estat descrit el mecanisme de la mort.

La terminologia utilitzada és la següent:

- "mataren"
- "nafrat"

Cal comentar la mort ocorreguda el febrer de 1690. Van matar Joan Delleres, treballador; aquesta mort va ser una revenja a càrrec del germà de Jaume Roger, a qui Joan Delleres matà el 10 d'agost de 1689 amb una daga. El capellà acaba la partida de defunció amb una dita de l'època, que diu: " qui de tal caltell ferira de tal caltell ferit sera"

ALTRES MORTS VIOLENTES INTENCIONADES

COP DE PEDRA: El mes de març de 1662 morí Joan Vilar, cònsol en cap de la Seu, "de una pedrada en lo front".

BASTONADA: Es tracta de la mort d'un soldat del terç d'Aragó, es va produir per la "bastonada de un sargento".

AUTOLISI: El dia 19 de maig de l'any 1794, va morir Maties Oliva, criat del coronel de voluntaris de Girona, "... estan en lo deliri se llansa del Balco mes alt a baix...", la mort no devia de ser instantània ja que el curat ens diu que "... se li donà la absolucio subconditione y rebe lo sagrament de la extremauncio". Aquesta mort és realment un suïcidi. En Maties Oliva devia estar afecte d'alguna malaltia

que li devia produir un dolor o malestar tan gran que el van induir al suïcidi. La partida de defunció ens explica que es va llançar del balcó a baix "estan en lo deliri".

ENFORCAMENT: Al mes de maig de l'any 1776 van trobar Jaume Majoral, espardenyer, "lo trobaren ofegat en una figuera". Aquesta mort podria ser un suïcidi.

MORTS EN TEMPS DE GUERRA

Aquest tipus de mort es descriu:

"mori de una nafra de les bales dels francesos", ocorreguda l'any 1691, afectà un civil.

"mori en la expedició de Balver", afecta a Ignasi Gonfrau i té lloc el juliol de l'any 1794.

MORT PER EXECUCIÓ DE SENTÈNCIA

Els mecanismes de producció d'aquestes morts són l'arma de foc i la força.

ARMA DE FOC

Van executar un soldat nomenat Jaume Scheguel; aquesta execució per arma de foc va tenir lloc el mes d'octubre de l'any 1689 i és descrita de la manera següent: "mori passat per les armes".

Altres morts per aquest mecanisme van tenir lloc durant el segle XVIII i han estat documentades com:

"per sentència mori arcabusejat"

"passat per les armes"

ENFORCAMENT

L'ajusticiat va ser un civil anomenat Josep Pesquer; va ser penjat a la força i la mort és descrita com: "se feu justícia... lo penjaren". Va ocórrer el mes de maig de l'any 1700.

Josep Pesquer fou ajusticiat sota l'acusació d'haver mort Miquel Vila. El cadàver de Miquel Vila fou trobat el dia 20 de febrer de l'any 1700 a l'estable o celler de Josep Pesquer. El cadàver no va poder ser identificat ja que portava més de dos mesos

enterrat i estava en estat de putrefacció avançada. Tot seguit fem la transcripció de les partides que ens expliquen aquets fets.

20/02/1700, Llibre de Difunts, "Als 20 de Febrer 1700 setroba lo cadaver de Miquel Vila enlo seller o estable de Joseph Pesquer casa de Joana Pujol de Altre nom dela Mitxeva dita casa fa cantonada abla casa del Ardiaconat de Andorra se diu que avia quey era enterrat mes de dos mesos y lo mateix dia li fou donada Ecce sepultura enlos claustros dela catedral de Urgell per mi Joseph Sanmiquel Pre y vicari de St Od dela ciutat de Urgell Lo qual cadaver se troba podrit sens figura de que ningu pugue afirmar que fos la persona dit Miquel Vila sols fou la publica veu y fama que era la persona o Cadaver de dit Miquel Vila".

27/05/1700, Llibre de Difunts, "Dia 27 del mes de Maig mil set sens se feu justicia en lo firal de Joseph Pesquer de orgafia y lo endema li fou donada Ecce sepultura enlos claustros dela Catedral en lo Prat per mi Joseph San Miquel Prevere. Al dit Joseph Pesquer lo penjaren per centencia y ab public prego digueren avia mort a Miquel Vila".

RESUM

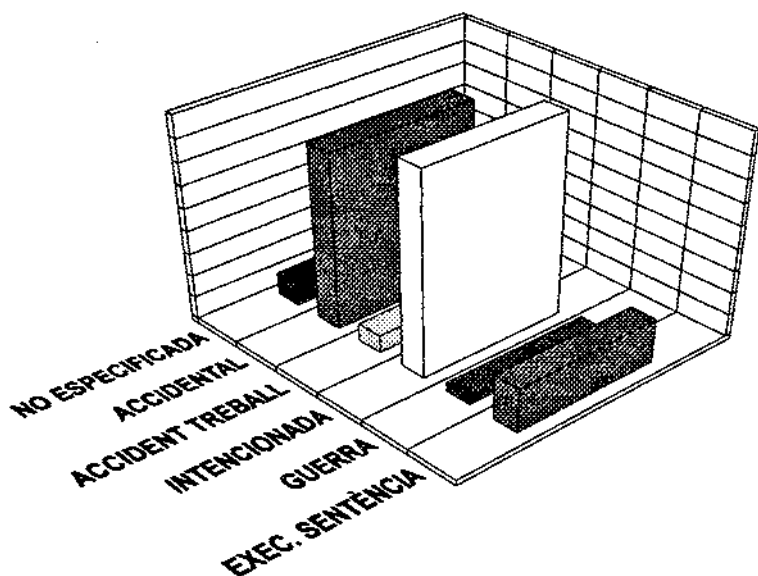
El total de morts violentes trobades és de 105, afecten a 72 homes, 13 dones, 5 albat i a 15 soldats.

Els tipus de morts violentes trobats són, per ordre de freqüència, els següents:

- mort violenta intencionada
- mort violenta accidental
- mort violenta per execució de sentència
- mort violenta no especificada
- mort violenta per accident de treball
- mort violenta en temps de guerra

Aquestes dades les podem veure reflectides en la gràfica que segueix:

DISTRIBUCIÓ DE LES MORTS VIOLENTES

CONCLUSIONS

I.- Les morts violentes són morts ben documentades

II.- Trobem un total de 105 morts violentes, la majoria de les quals són intencionades i produïdes per arma de foc. Apareixen dos morts relacionades amb la guerra.

III.- El total de morts per accident laboral és de 6.

IV.- No trobem cap mort amb violència posterior sobre el cadàver.

V.- Apareix una mort clara per autolisi; va ocórrer el 19 de maig de l'any 1794. Maties Oliva, criat del coronel de voluntaris de Girona, "...estan en lo deliri se llansa del balco mes alt a baix...".